Maria Keller – Hamela

Aš einu į teismą

Šią knygelę rekomenduoja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

Maria Keller-Hamela
IDĘ DO SĄDU
Warszawa 2002

Grafika ir maketavimas: Studio Lokal
Vertė: Voicechas Savickis
Redaktorė: Ula Zaleskytė

Fondas „Dzieci Niczyje”
Walecznych g. 59,
03-926 Varšuva
el.p.: fdn@fdn.pl
www.fdn.pl

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Paramos Vaikams centras
Latvių 19A
Vilnius 08 113
el.p.: pvc@pvc.lt
www.pvc.lt

Ši knygelė sudaryta remiantis šiais leidiniais:

What’s Happenning in Court? An Activity Book for Children Who Are Going to Court in Callifornia,
Administrative Office of the Courts, Center for Families, Children and the Courts, 1999

Getting ready for the court. Lynn M. Copen, Linda M. Pucci, Sage 2000

Dėkojame Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, psichologėms Birutei Baranauskienei ir Jūratei Daškevičienei,
advokatams Jolantai Litvinskienei ir Sergejui Chiminui.

Ši knygelė pasirodė Europos Sąjungos finansavimo dėka. Už publikacijos turinį atsakingas fondas „Dzieci Niczyje” ir Paramos vaikams centras.
Knygelėje išdėstytos pažiūros nėra oficiali Europos Sąjungos nuomonė.

ISBN 83-919864-3-8

Aš einu į teismą.
Šios knygelės savininkas yra .....
Čia gali nupiešti savo portretą.

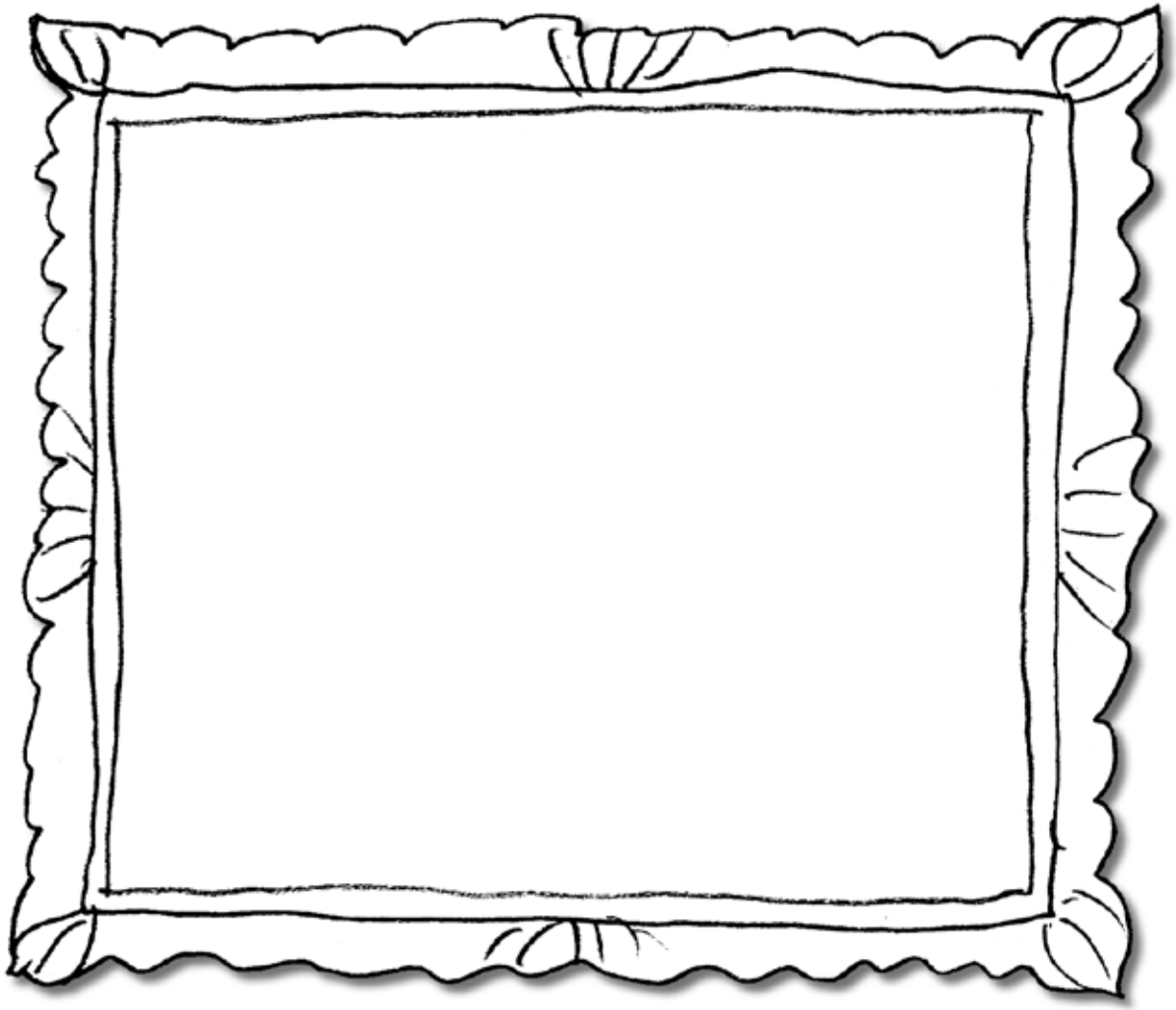

Tu sužinojai, kad turėsi eiti į teismą ir susitikti su teisėju. Kartais taip nutinka, kad vaikai turi nueiti į teismą ir papasakoti teisėjui kas atsitiko, ką jie matė ir girdėjo. Tai, ką vaikai – taigi ir tu – gali papasakoti suaugusiems, yra labai svarbu. Mes žinome, kad kartais reikia papasakoti apie nemalonius ir skaudžius įvykius. Taip gali nutikti ne tik tau, bet ir bet kuriam kitam vaikui ar suaugusiam. Teisėjas būtinai turi iš tavęs sužinoti kas nutiko.

Į teismą vaikai eina ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse. Gali būti, kad tą dieną, kai tu eisi į teismą, kiti vaikai, gyvenantys kituose miestuose ar kitose šalyse, pvz., Australijoje, kur gyvena tokie mieli gyvūnai – kengūros, - kitam teisėjui turės atsakyti į panašius klausimus. Kartais net ir suaugusieji būna šiek tiek išsigandę, kai pirmą kartą eina į teismą. Jei ko nors bijosi, pasakyk apie tai suaugusiam, kuris tave lydės.

Atsimink, kad į teismą eini ne todėl, kad padarei ką nors blogo, bet tam, kad papasakotum teisėjui, kas atsitiko. Tikriausiai norėtum sužinoti, kaip atrodo teismas ir kas ten įvyks. Galime padaryti taip. Mes vietoj tavęs užduosime klausimus, o kas nors iš suaugusiųjų į juos atsakys. Gerai?

Vaikas: Kas yra teismas?

Teismas – tai pastatas, kuriame žmonės kalbasi apie svarbius įvykius, atsakinėja į teisėjo klausimus, mėgina išsiaiškinti tiesą. Prisimink, ar esi buvęs ten, kur žmonės tvarko įvairius reikalus, tačiau vieni kitų nepažįsta, pavyzdžiui – pašte, poliklinikoje arba banke? Labai panašiai yra teisme. **Tu nueisi į teismą papasakoti kas atsitiko. Papasakoti tiesą.**

Vaikas: Kaip atrodo teismas?

Jau žinai, kad teismas – labai arba nelabai didelis pastatas. Šiame pastate yra daug mažų ir didelių kabinetų bei salių. Jos vadinamos posėdžių salėmis. Ten dirba žmonės – teisininkai, kurie norėdami išsiaiškinti tiesą užduoda įvairius klausimus. Tau jie irgi užduos keletą klausimų. Vienoje iš posėdžių salių ir tu susitiksi su teisėju.

Vaikas: Kodėl aš turiu eiti į teismą?

Žmonės į teismą atvyksta norėdami išspręsti iškilusias problemas. Jiems padeda teisėjas ir kiti teisininkai. Norėdami viską išsiaiškinti, jie turi kuo daugiau sužinoti. Tu esi pakviestas į teismą, nes gali papasakoti ką girdėjai arba kas tau atsitiko. Teismui tai labai svarbu. Tau reikės atsakyti į keletą klausimų.

Vaikas: Iš kur aš sužinosiu, kada man reikia eiti į teismą?

Kai teismui reikės tavo pagalbos – tave pakvies. Gausi specialų laišką, kurį suaugusieji vadina šaukimu. Tame laiške bus parašyta, kurią dieną ir kurią valandą turi atvykti į teismą.

Vaikas: Kas mane palydės į teismą?

Vaikas niekada į teismą neina vienas. Tu iš anksto žinosi, kas tave lydės – ar tavo mama, tėtis, galbūt globėjas, auklėtojas ar socialinis pedagogas.
Teismo, į kurį eisi, adresas yra .....Gali paprašyti, kad kas nors iš suaugusiųjų tau paaiškintų, kur tiksliai yra teismo pastatas. O gal kartu nupiešite schemą, kaip ten nueiti?

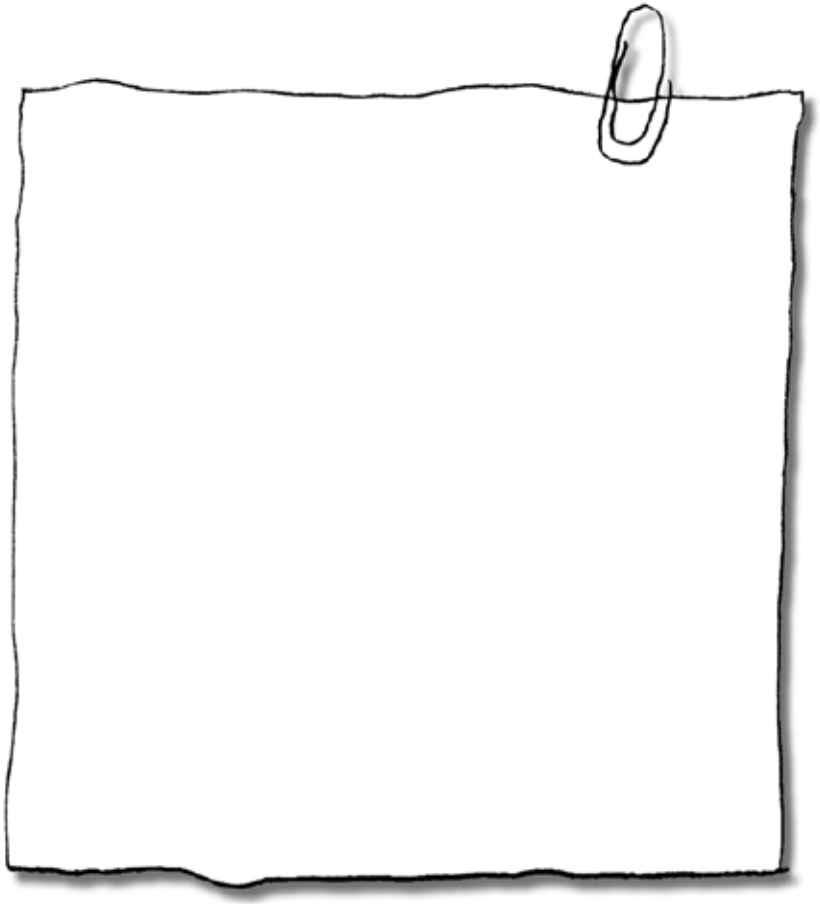

O dabar prisiminkime, apie ką iki šiol kalbėjome

Teismas – tai pastatas, į kurį žmonės ateina papasakoti tiesos. Tiesiog ką žino apie įvairius svarbius įvykius.

Teisme yra daug salių, vadinamų posėdžių salėmis.

Posėdžių salėje tu susitiksi su teisėju ir kitais teisininkais, apie kuriuos tau dar papasakosime šioje knygelėje.

Apie tai, kada turėsi eiti į teismą, tau praneš specialiame laiške – šaukime.

Į teismą tave lydės kas nors iš suaugusių.

Vaikas: Kas dirba teisme?

Teisme dirba teisėjai, advokatai, prokurorai. Visi jie vadinami teisininkais.

Teisininkai – tai tokie žmonės, kurie ilgai mokėsi apie tai, kaip galima ir kaip negalima elgtis. Jų tikslas yra nustatyti ar niekas nepažeidė elgesio taisyklių. Juk gatvėje visi turime laikytis eismo taisyklių, kad neįvyktų avarija. Taigi teisininkai stengiasi sužinoti, kodėl žmonėms iškilo problemų. Jiems svarbu išsiaiškinti, kas ir kodėl elgėsi netinkamai, ar niekas nebuvo nuskriaustas. Kartais jie užduoda labai daug klausimų. Teisininkai prižiūri, kad žmonės elgtųsi taip, kad visi mes jaustumėmės saugiai.

Pažvelk į paveikslėlį, kuriame nupiešta posėdžių salė. Dabar papasakosime tau apie žmones, kuriuos ten sutiksi. Pasistenk piešinyje surasti ten esančio žmogaus numerį ir paskaityti apie jį. Po to juos gali nuspalvoti tau patinkančiomis spalvomis.

1. Teisėjas – tai svarbiausias žmogus visoje salėje. Ir jis bus pirmas, kuris su tavim kalbėsis. Jis vilkės keistą, juodą rūbą su tamsiai raudonais apvadais. Tai - mantija. Ant kaklo teisėjas užsideda plačią grandinę su Vyčiu. Vytis – tai Lietuvos herbas. Svarbu žinoti, kad teisėjas yra paprastas žmogus. Jis turi šeimą, namus, o teismas yra jo darbo vieta. Kažkada teisėjais galėjo būti tik vyrai, o dabar teisėjais gali būti ir vyrai, ir moterys.

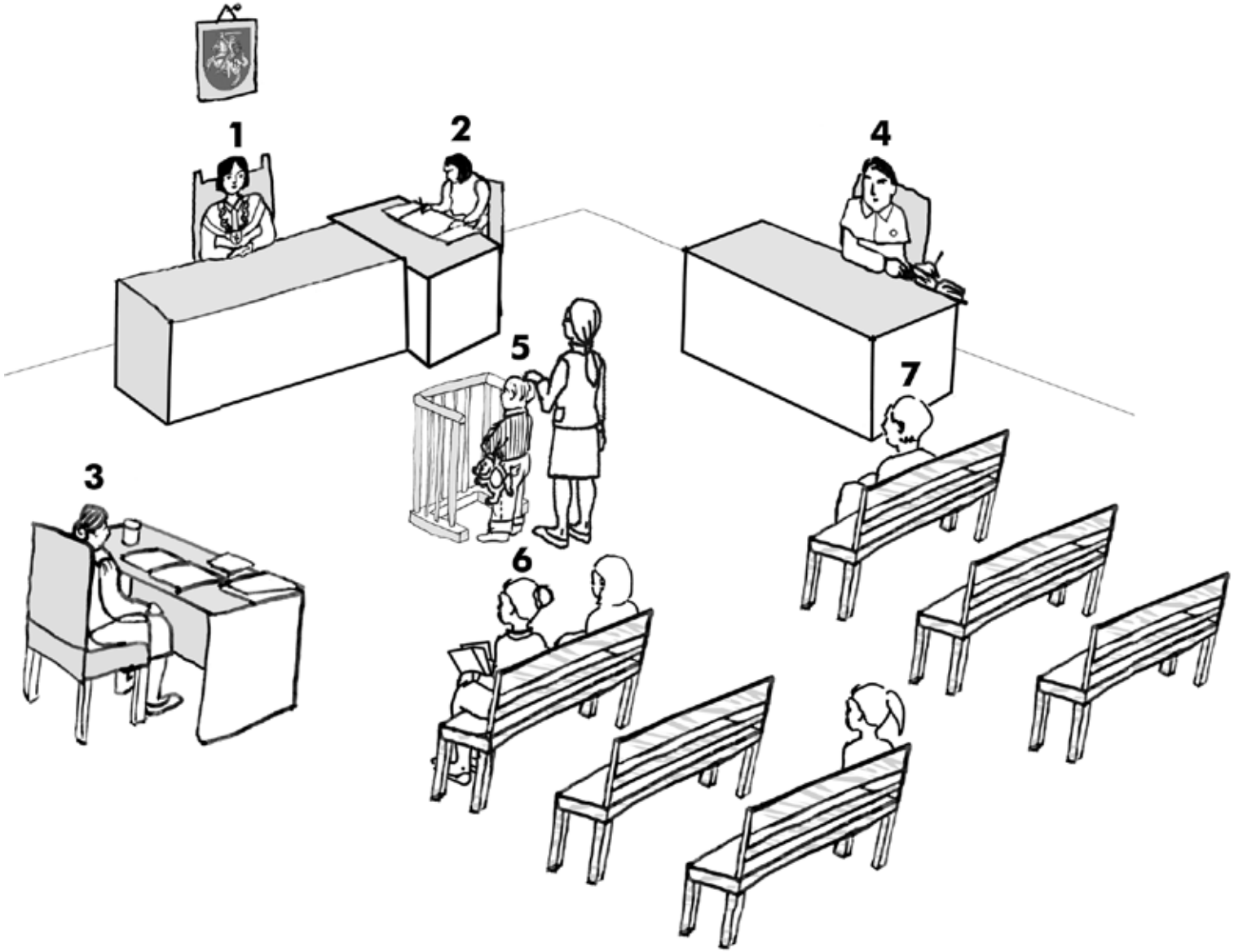
1
2
4
5
7
3
6

Teisėjas sėdi ant paaukštinimo, prie didelio stalo. Jis įdėmiai klausosi, ką sako pakviesti į teismą žmonės. Posėdžio metu jis sprendžia, kas ir kada kalbės, rūpinasi, kad kiekvienas galėtų papasakoti kas atsitiko. Per posėdį teisėjas kalbėsis su tavimi ir su teisininkais. Teisėjas prižiūri, kad visi laikytųsi teisme galiojančios tvarkos. Teisėjui labai svarbu išsiaiškinti, kas elgėsi netinkamai. Kitaip sakant, kas nusižengė teisei. Jis nusprendžia, kokią bausmę paskirs nusižengusiam žmogui. Kartais teisme būna trys teisėjai.

Teisėjas rūpinasi, kad tau būtų saugu. Kartais, kad vaikas nebijotų, teisėjas dalyvauja posėdyje apsirengęs paprastai, be mantijos.

2. Teismo sekretorius – sėdi prie stalo šonu ir užrašo viską, ką per posėdį sako žmonės. Jis užrašys ir tai, ką tu pasakysi. Teismo sekretorius visą laiką rašo.

3. Prokuroras - vilki juodą mantiją su raudonu kaklaraiščiu ir ženklu. Prokuroras pirmas perskaito teisėjui, kas nutiko. Apie tai jis sužino iš policijos bei kitų žmonių pasakojimų. Gali būti, kad prokuroras dar prieš posėdį susitiks su tavimi. Jis norės sužinoti kuo daugiau apie tai, kas bus kalbama teisme. Svarbu atsiminti, kad jis gina žmones, kuriems atsitiko kas nors blogo.

4. Advokatas (gynėjas) – tai žmogus, kuris gina kaltinamąjį. Jis vilki juodą mantiją su apvaliu auksinės spalvos ženkleliu. Gali būti, kad advokatas užduos tau sunkių, nemalonių klausimų. Advokatas nori padėti žmogui, kuris teisme yra kaltinamasis. Todėl jis stengsis įtikinti teisėją, kad tas žmogus nepadarė nieko blogo ir nenusižengė teisei. Kartais atskirą advokatą turi ir nukentėjęs žmogus. Būna taip, kad į teismą gali atvykti du ar net trys advokatai.

5. Liudytojas – tai žmogus, kuris ateina į teismą pasikalbėti su teisėju, prokuroru, advokatu ir atsakyti į jų klausimus. Kartais liudytojų būna keletas. Tu būsi liudytojas, kai atsakinėsi į teisėjo ir teisininkų užduotus klausimus. Prieš kalbėdamas turėsi atsistoti, nors kartais teisėjas leidžia, kad vaikas kalbėtų sėdėdamas. Teisėjas primins, kad ir tu teisme turi sakyti tiesą. Jeigu liudija vaikas, greta jo gali stovėti jį atlydėjęs suaugęs.

6. Vaiko teisių apsaugos tarnybos atstovas – tai žmogus, kuris gina vaiko teises ir stebi, kad jų nepažeistų kiti žmonės. Jis dažniausiai sėdi salėje.

Suaugę liudytojai, prieš atsakydami į teisėjo klausimus, prisiekia, kad sakys tiesą. Jei būtum suaugęs, taip pat turėtum prisiekti.

Atsimink – teismas yra vieta, kur reikia sakyti tiesą.

7. Kaltinamasis – tai nebūtinai blogas žmogus, tačiau galėjo nutikti taip, kad jis pasielgė netinkamai. Jis gali būti tau nepažįstamas arba pažįstamas žmogus, kas nors iš tavo šeimos, giminaičių. Gali būti, kad tu myli tą žmogų. Kartais teisme būna keli kaltinamieji. Norėdamas, kad jaustumeisi saugiau, teisėjas gali paprašyti, kad tau pasakojant, ką žinai, kaltinamasis išeitų iš salės. Kartais šalia kaltinamojo sėdi uniformuoti policijos pareigūnai. Kaltinamasis ne visada sako tiesą, teisme jis neprisiekia. Kai žmonės sako netiesą – jie meluoja. Taip jie gali elgtis dėl įvairių priežasčių.

Vaikas: Kaip manai, kodėl žmonės meluoja?

Manau, kad žmonės kartais meluoja, nes padaro ką nors blogo ir bijo būti nubausti arba jiems labai gėda dėl to, kad nusižengė teisei. Ar tave kas nors buvo apgavęs?

Nupiešk save, kai teisme kalbi tiesą.

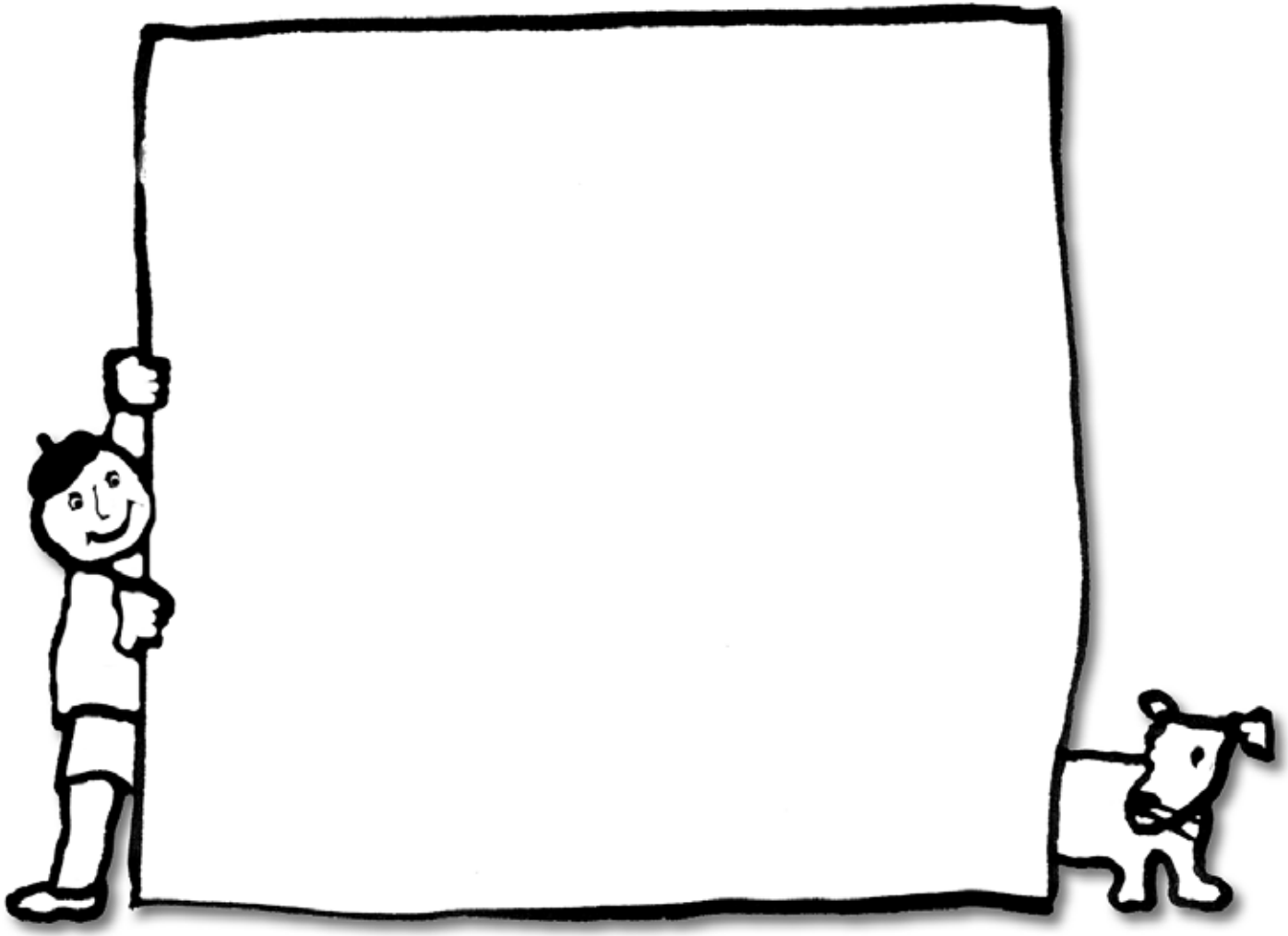

Vaikas: Kaip reikia apsirengti einant į teismą?

Gali apsirengti taip, kad tau būtų patogu. Vis dėlto atsimink, kad neini žaisti futbolo, tad drabužiai turėtų būti švarūs ir nesuplyšę. Jei nori, gali paimti savo mėgstamą nedidelį žaislą arba knygelę. Į teismą negalima atsivesti gyvūnų. Atsimink, kad reikia ateiti šiek tiek anksčiau. Teisėjas sunkiai dirba, turi daug reikalų, tad neturėtų mūsų laukti.

Vaikas: Ką aš turėsiu daryti, kai mane pakvies į posėdžių salę?

Kai tave pakvies į salę, tu atsistosi priešais teisėją. Jis paklaus, kuo tu vardu, kiek tau metų, ar jau eini į mokyklą. Teisėjas trumpai su tavim pasikalbės bei primins, kad tu turi sakyti tik tiesą. Gali būti, kad klausimai bus susiję su tavo artimaisiais, pavyzdžiui, mama, tėčiu, broliu ar seserimi. Jei tau bus sunku kalbėti, galėsi į kai kuriuos klausimus neatsakyti. Kiti teisininkai, taip pat ir kaltinamasis, irgi gali tavęs ko nors paklausti. Teisėjas gali perskaityti, ką tu anksčiau pasakojai policijos pareigūnams ar prokurorams. Jis paklaus, ar tai, ką perskaitė, yra tiesa. Po apklausos tau pasakys, kada galėsi išeiti iš salės.

Prieš tęsdami, pakalbėsime dar apie tai, dėl ko dažnai nerimauja vaikai. Kai kurie vaikai gali bijoti kaltinamojo, net jei tai artimas žmogus ar šeimos narys. Jie mano, kad jiems kalbant teisme, kaltinamasis gali juos apibarti, apšaukti arba juos pertraukti, trukdyti kalbėti. Laimei, taip atsitinka labai retai. Jei taip ir atsitiktų, teisėjas tuoj pat duos kaltinamajam pastabą..

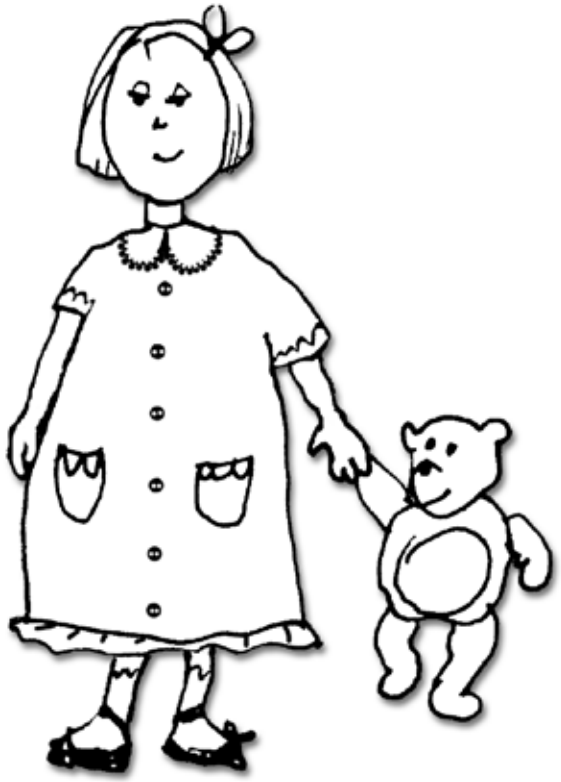

Vaikas: Ko manęs teisme klaus?

Teisėjas ir kiti teisininkai gali tavęs klausti įvairių dalykų. Pavyzdžiui, teisėjas gali paklausti, ar žinai, kuo skiriasi melas nuo tiesos. Patikrinkime, ar iš tikrųjų žinai šį skirtumą. Jei pasakytum man, kad tu esi, pavyzdžiui, žirafa, tai būtų melas. O dabar pasakyk tiesą.

Kas tu esi? **Aš esu** .....

Kartais vaikams atsitinka kas nors blogo, arba jie išgirsta bei pamato kažką labai svarbaus, ką vėliau turi papasakoti teisme. Teisėjas visada įdėmiai klausosi. Kalbantieji teisme duoda parodymus – tiesiog kalba su teisininkais. Atmink, kad teisėjui bus labai svarbu tai, ką tu pasakysi. Neišsigąsk, jei teisininkai tau užduos sudėtingų klausimų. Gali taip nutikti, kad nesuprasi, ko tavęs klausia. Kartais net suaugusieji paprašo, kad jiems paaiškintų kai kuriuos klausimus. Todėl ir tu nebijok pasakyti teisėjui, jei kils neaiškumų. Nesigėdyk ir tiesiog pasakyk: **„Aš nesuprantu klausimo”.**
Pabandyk taip pasakyti.

Teisininkai kartais vartoja sunkius žodžius, kurių tu gali nesuprasti. Daugelis suaugusiųjų taip pat jų nesupranta. Nereikia gėdytis, jei ko nors nežinai. Tada reikia pasakyti:

„Aš nesuprantu šio žodžio” arba **„Aš nežinau, ką reiškia šis žodis”.**

Gali būti, kad neišgirsi klausimo arba išgirsi ne visą klausimą. Tada tiesiog pasakyk: **„Aš neišgirdau klausimo”** arba **„Pakartokite, prašau, klausimą”.**

Kartais teisininkai gali paklausti ko nors, ko nežinai. Tuomet nespėliok ir pasakyk: **„Aš nežinau”**. Taip pat gali būti, jog ne viską galėsi prisiminti. Juk viską prisiminti sunku net suaugusiam žmogui. Jei taip nutiks, nespėliok ir pasakyk: **„Aš neprisimenu“**.

Kartais ką nors žinai, bet būna sunku apie tai pasakoti. Ir kitiems vaikams taip nutinka. Tuomet pasakyk teisėjui, kad nenori atsakyti į šį klausimą.

Norime, kad teisme sakytum tik tiesą.

Kartais būna, kad vienas teisininkas užduoda klausimą, kuris nepatinka kitiems teisininkams. Tada gali išgirsti žodžius **„prašau teisėją nušalinti šį klausimą”.** Tai reiškia **„prašau neleisti klausti šio klausimo”.** Tuomet tu neprivalai nieko atsakyti. Teisininkai patys susitars su teisėju ir teisėjas pasakys tau, ką toliau daryti.

Vaikas: O ką man daryti, jei aš pavargsiu?

Vaikai kartais pavargsta teisme, jie nori atsigerti arba nueiti į tualetą. Tai normalu. Jei pavargsi, norėsi atsigerti arba nueiti į tualetą, mandagiai paprašyk teisėjo, kad padarytų pertrauką.

Vaikas: O kas bus, jei aš susinervinsiu, man bus liūdna arba apsiverksiu?

Taip gali pasitaikyti kiekvienam. Ir suaugę žmonės kartais susinervina, apsiverkia, jiems pasidaro liūdna. Pasistenk neskubėti, kai atsakinėsi į klausimus. Teisme svarbiausia, kad sakytum tiesą. Jei pasiėmei žaislą, gali jį drąsiai prie savęs priglausti. Ir tau palengvės.

Vaikas: Kaip ilgai aš turėsiu būti teisme?

To niekas iš anksto nežino. Dažnai tenka laukti koridoriuje, kol teisėjas tave pakvies į posėdžių salę. Jeigu reikia laukti, gerai kartu turėti knygelę ar žaislą. Juk niekas nemėgsta laukti ir nuobodžiauti. Vieni liudytojai parodymus duoda greitai, kiti - lėtai. Teisėjas nori viską smulkiai sužinoti, todėl kartais klausinėja labai ilgai.

Vaikas: Kas bus, kai teisme jau viską pasakysiu?

Pasibaigus klausinėjimui teisėjas praneš, kada gali išeiti iš salės. Po apklausos grįši namo kartu su tave atlydėjusiu suaugusiu.

Vaikas: Ar aš sužinosiu, kas atsitiks kaltinamajam?

Galėsi paklausti tėvų ar globėjų, ką nutarė teisėjas. Kartais teisininkai labai ilgai sprendžia, kaip pasielgti su kaltinamuoju. Taigi tavo artimieji ne iš karto sužinos, ką nutarė teisėjas.

Vaikams patinka turėti laisvo laiko ir visi jie labai mėgsta žaisti.
Nupiešk, ką norėtum pažaisti, kai išeisi iš teismo.

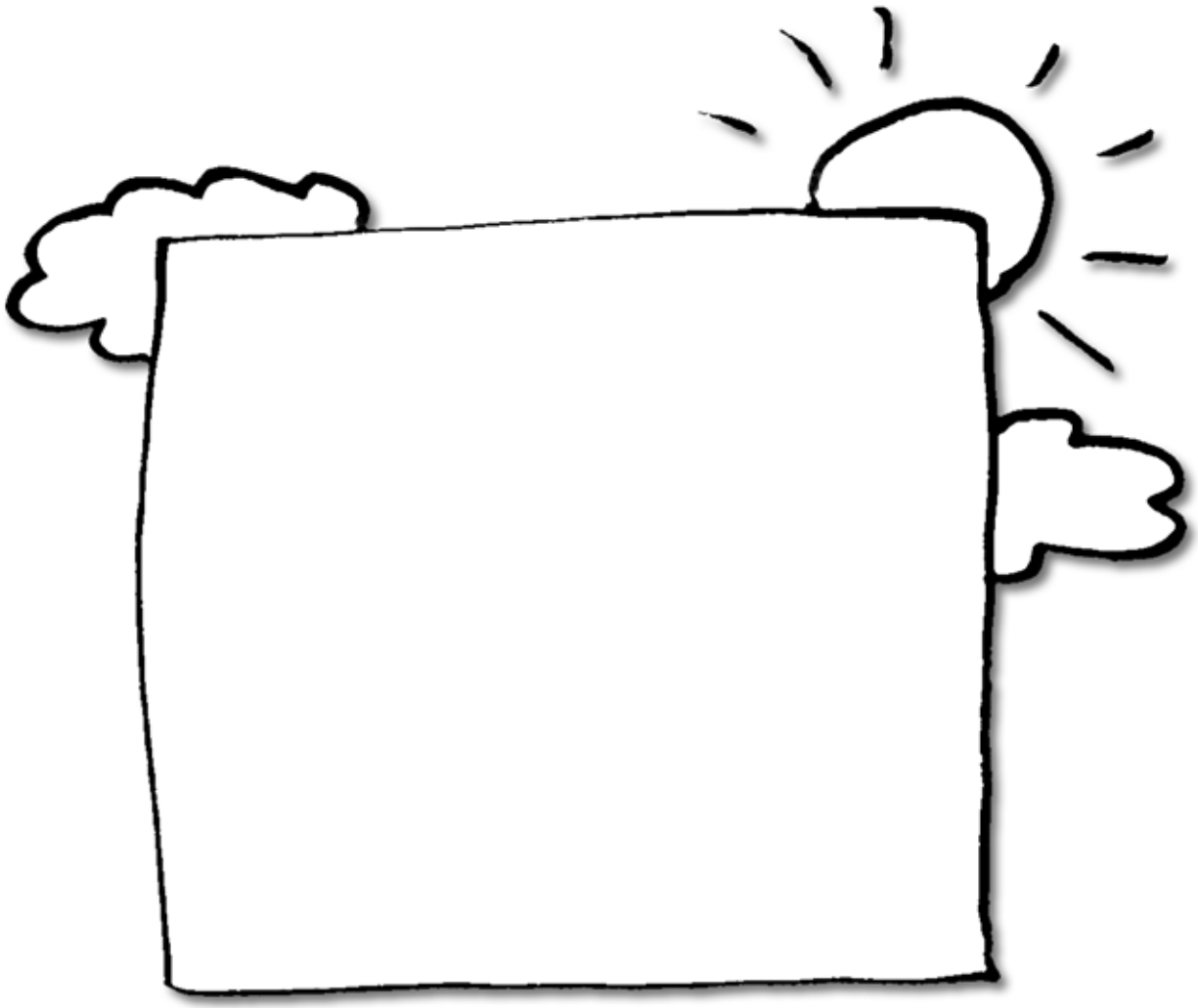

Vaikas: Ar galėtum man priminti, apie ką kalbėjome?

Taigi, pradėkime nuo pradžių.

Jei tau kas nors atsitiko, matei arba girdėjai ką nors svarbaus, tu gali būti pakviestas į teismą liudyti.

Pirmiausia tu kalbėjai su policijos pareigūnu arba prokuroru. Prokuroras apklausė daug liudytojų, kad sužinotų apie žmogų, kuris pasielgė blogai. Toks žmogus vadinamas kaltinamuoju ir turi atvykti i teismą pasikalbėti su teisėju.

Teisėjas nori sužinoti viską, kas atsitiko. Teisme jis kalbėsis su daugeliu žmonių ir nuspręs, ar kaltinamasis padarė ką nors blogo, ar jis yra kaltas ir ar jam bus skirta bausmė.

Kaltinamasis į teismą atvyks su savo advokatu (gynėju);

Tu eini į teismą pasikalbėti su teisėju ir kitais teisininkai. Tau reikės atsakyti į jų klausimus.

Dažnai vaikai bijo eiti į teismą. Jiems niekas nepapasakoja, kas ten dirba, ką ten reiks daryti. Po teismo baimė dingsta, nes vaikai viską išsiaiškina. Tu jau dabar apie teismą žinai labai daug.

Ar bijai nors kiek? Jei bijai, čia gali nupiešti, kas tave gąsdina.

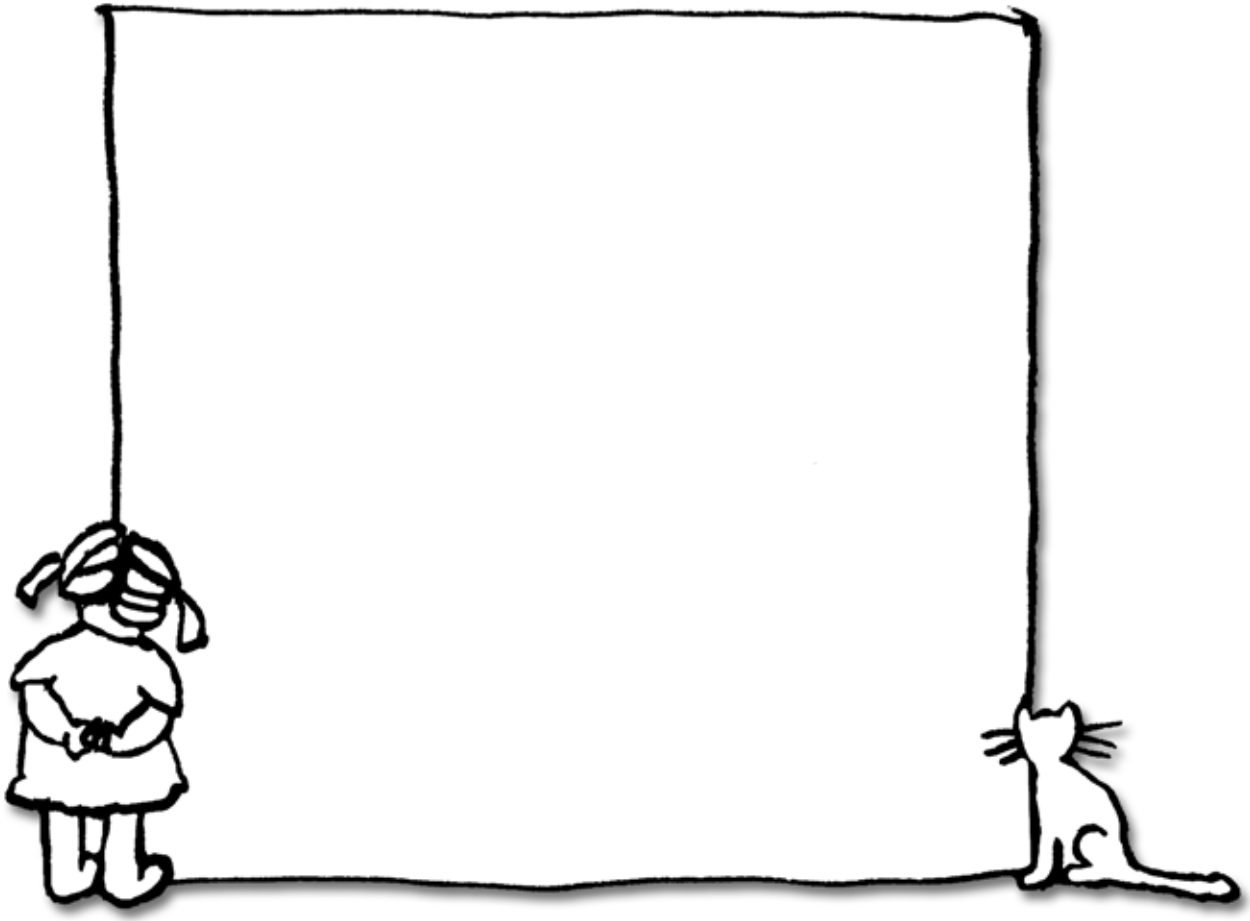

Kaip manai, kas Tau padėtų mažiau bijoti? Pabandyk tai nupiešti.

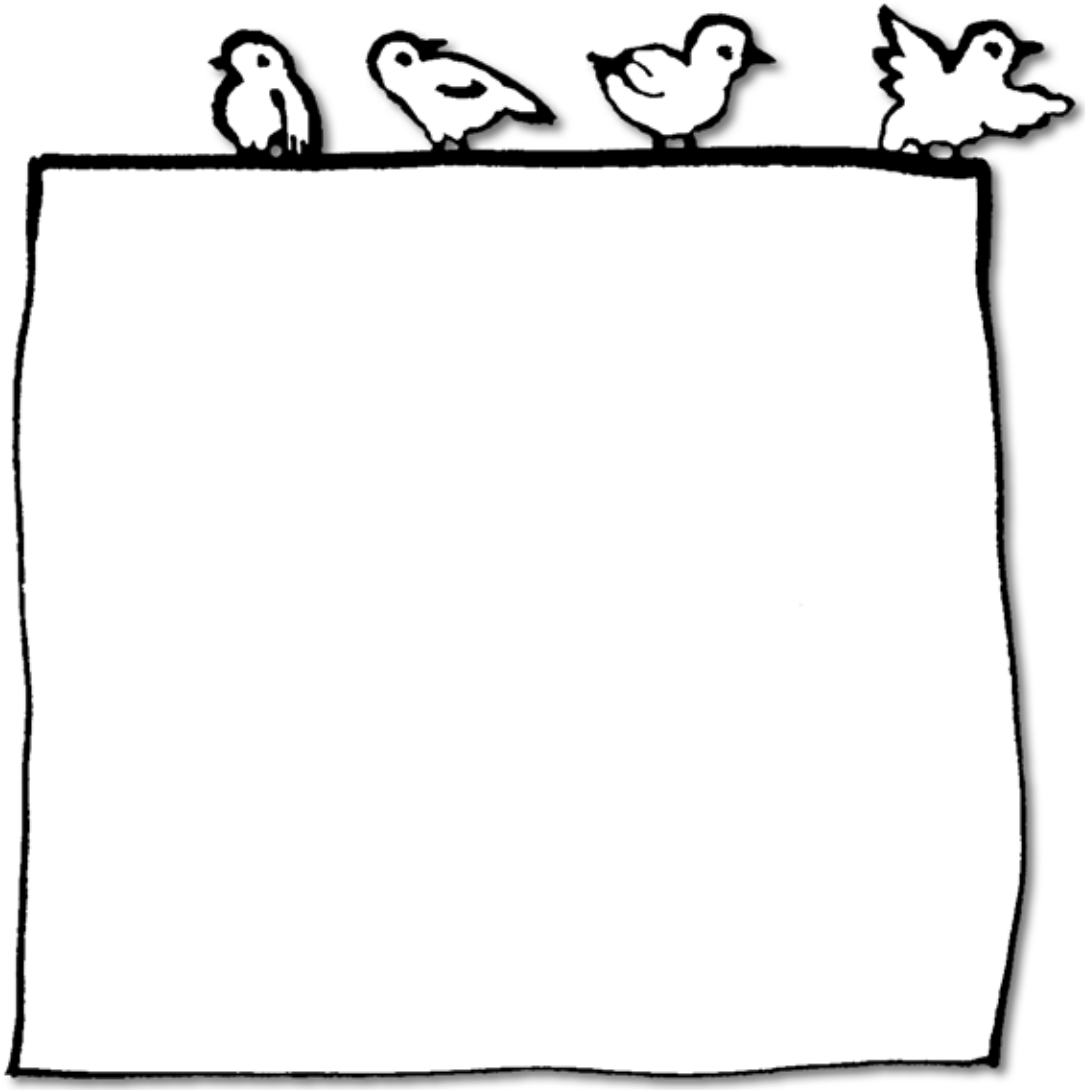

O dabar nupiešk save, kai jau esi drąsesnis.

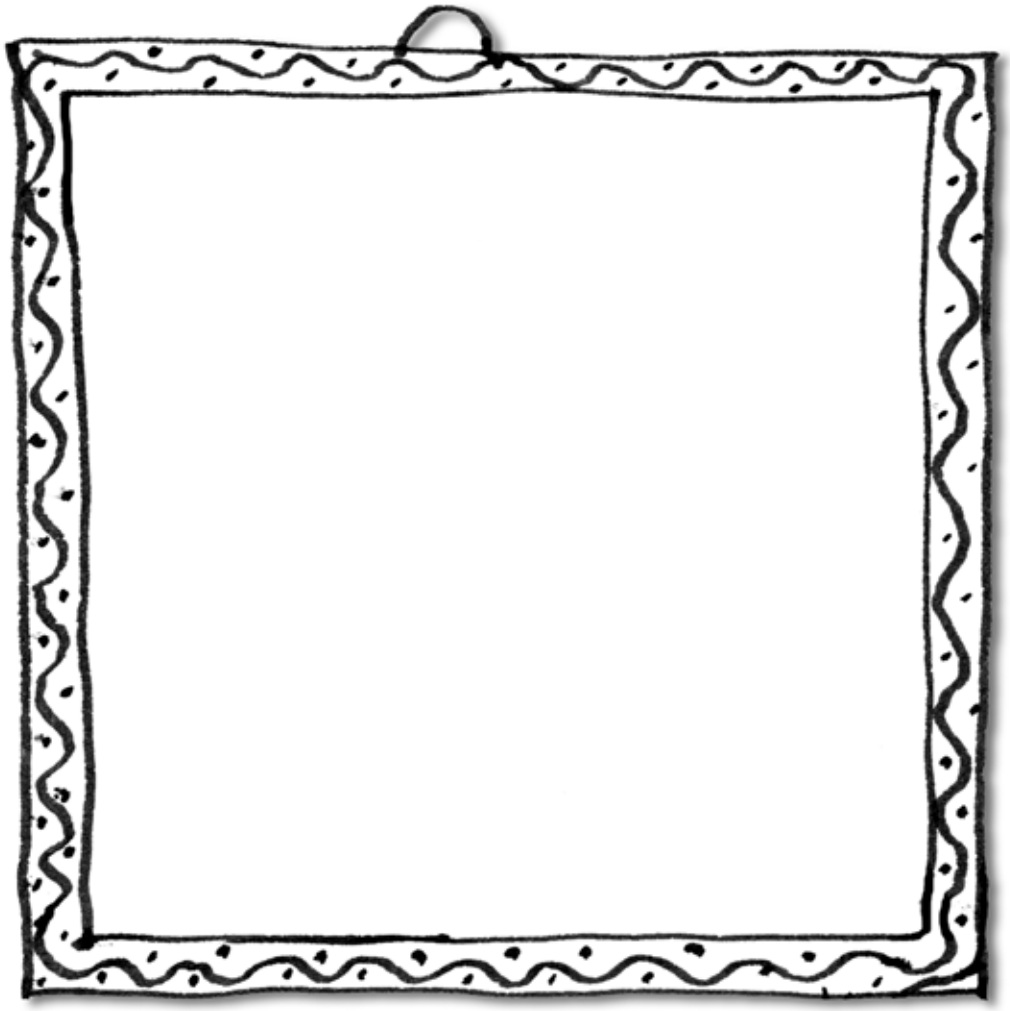

Jei dar turi klausimų, pasikalbėk apie tai su suaugusiaisiais.

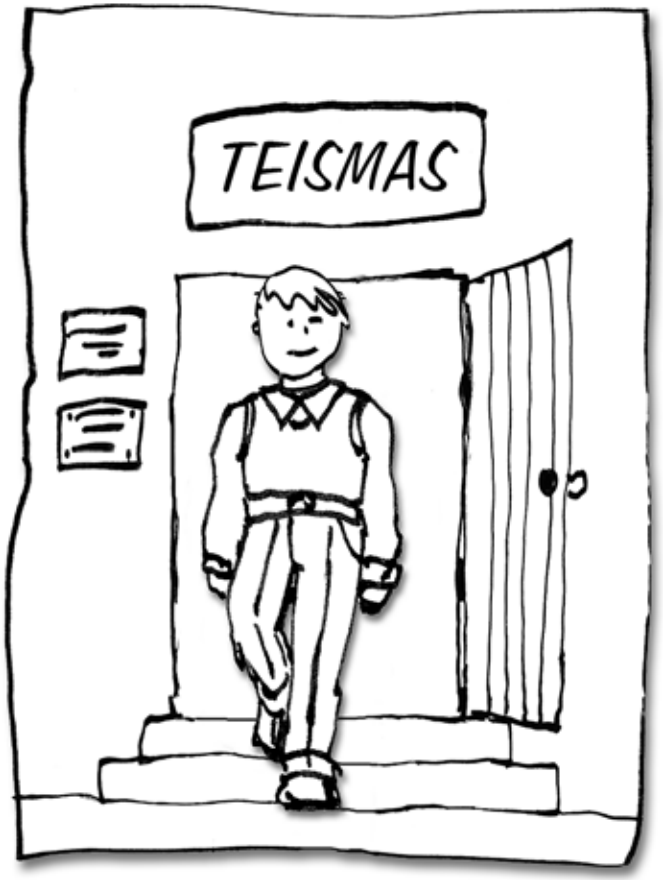

Pabaiga